

uit de literatuur

MASSACOMMUNICATIE

Josef HACKFORTH,
Massenmedien und ihre Wirkungen. Kommunikationspolitische Konsequenzen für den publizistischen Wandel. Literatur-expertise - Bibliographie.

Verlag Otto Schwartz & Co., Kommission für wirtschaftlichen und sozialen Wandel 112, Göttingen, 1976, 191 + LXXXV blz.

De gebruikswaarde van deze publikatie ligt niet in de aanbrengh van een nieuwe visie over de invloed van de massamedia maar in een overzicht van de klassieke onderzoeken over dit onderwerp. De poging van Hackfort en zijn medewerkers om enerzijds onder de vorm van een literatuurexpertise onderzoeken, resultaten en opgebeven vragen over massamediale effecten te beschrijven en te evalueren en anderzijds een zo volledig mogelijke documentatie van de literatuur terzake op te stellen over de periode 1967-1974 is een positieve onderneming geweest.

Tijdsgebrek en moeilijkheden bij het aanschaffen van buitenlandse literatuur zijn de belangrijkste oorzaken dat bepaalde effecten enkel summier konden behandeld worden. De klemtoon ligt op de psychologische en socio-psychologische elementen die meespelen bij het communicatieproces. In welke mate echter consistentiemodellen transformeerbaar zijn op massamediale communicatieprocessen is een vraag waaraan de auteur zonder meer voorbij gaat. Hackfort bespreekt wel de rol van de massamedia bij de thema's geweld, verkiezingen en de verspreiding van innovaties. Ook hier blijft het bij een beschrijving van de voornaamste bevindingen terzake, zonder al te diep in te gaan op de methodologische fouten van bepaalde onderzoeken die tot resultaten geleid hebben die momenteel maar al te vaak aangehaald worden om iemands standpunt te ondersteunen. Klassieke voorbeelden hiervan zijn studies over TV en geweld, opinion leaders en nieuwsverspreiding. Hackfort stipt wel ergens aan dat er dergelijke fouten gemaakt zijn maar over de gevolgen ervan voor een communicatietheorie wordt heengestapt. Voor het boek pleit dat het een synthese brengt van deelgebieden van effectonderzoeken en een uitgebreide literatuurlijst, zodat men geen uren meer moet spenderen aan het opzoeken van her en der verspreide artikelen en publikaties. Een negatieve noot is dat er voorbijgegaan wordt aan de skandinavische literatuur niettegenstaande er in deze landen heel wat onderzoeken gedaan worden over de mogelijke invloeden van massamediale communicatieprocessen op consumenten.

C.L.B.

Karl M. SETZEN

Die gesellschaftliche Funktion der Massenmedien. Ein sozialkundlicher Überblick, Heidenheimer Verlagsanstalt, Heidenheim (Brenz), 1974, 160 blz.

Vooral bedoeld (blijkens een mededeling van de uitgever) voor het onderwijs en het vormingswerk, maar dan toch in de hogere regionen hiervan, is deze inleiding tot de kennis van de sociale betekenis van de massamedia. Zij lijkt mij daarvoor ook zeer geschikt. Het werk behandelt op heldere wijze de klassieke thema's van de ontwikkeling, de huidige situatie, de organisatievormen, de communicatoren en het publiek van de massamedia. Daarbij hebben de verstrekte feitelijke gegevens vooral betrekking op de Bondsrepubliek Duitsland. Een hoofdstuk dat door zijn titel verwachtingen wekt is: «Technisch-dramaturgische Mittel der Gestaltung als qualitative Möglichkeiten der Einflussnahme in den Massenmedien». Het geeft echter niet veel meer dan een overzicht van de technisch-artistieke middelen van de cineast; over de invloed van de toepassing van deze middelen op inhoud en werking van de massamediale boodschappen komt de lezer niet veel te weten. Het boek eindigt met een model voor een cursus van een half jaar die in de hoogste klassen van een middelbare school gegeven zou kunnen worden.

J.M.P.

FILM

Thomas LEEFLANG,

Stan & Ollie, Spectrum, Antwerpen, 1976, 128 blz.

Een aardig geïllustreerde en opgemaakte paperback met magazine-kopij over het komisch duo. Enkele accenten liggen origineel: exploitatie-problemen in Nederland, de schrijver van tussentitels, de schermformaten, de reclameschilders en dergelijke onderwerpen meer komen ter sprake. Maar dit alles in een slordige, zich herhalende tekst.

Een fan-boekje dat hoogstens een paar seizoenen meegaat.

D.L.

Tino BALIO, ED.,

The American Film Industry, University of Wisconsin Press, London, 1976, 499 blz.

Een chronologisch geordende reader van teksten over de Amerikaanse filmindustrie. Van de prehistorie van de film tot de dag van vandaag, met thema's als: starsystem, Nickelodeon, geluidsfilm, producenten-organisatie, MGM en Loew als voorbeeld van vertikaal geïntegreerde bedrijven, televisie en

buitenlandse markten enzomeer. In totaal 21 essays.

D.L.

Michael WOOD,

America in the Movies, Secker & Warburg, London, 1975, 206 blz.

Viola SACHS,

The Myth of America, Mouton, Den Haag, 1973, 162 blz.

Een studie van de mythe «Amerika» in de Hollywood-film en in de Amerikaanse literatuur. Wood, medewerker aan de New York Review of Books en met aandacht voor de Franstalige intellectuele evolutie, schreef een meeslepende, maar toch ook frustrerend zwevende studie over mythen in de Amerikaanse film. De film gebruiken als een fotografische afdruk van een maatschappelijke mythologie is trouwens een te vaak beoefend genre dat de weg openlaat voor alle speculaties. Maar Wood doet het zo schitterend, dat men het genre van mythe-interpretatie even weer krediet zou geven. Sachs analyseert *The Scarlet Letter*, *Moby-Dick*, *The Bear* en *Absalom, Absalom!* De auteur is thuis in de Franse traditie van mythologie-interpretatie, maar blijft toch «typisch Amerikaans» in haar moralistische evaluatie van mythe versus Amerikaanse realiteit.

D.L.

Peter GIDAL,

Structural film anthology, British Film Institute, London, 1976, 140 blz.

Hans RICHTER,

Der Kampf um den Film, Hanser Verlag, München, 1976, 182 blz.

Laszlo MOHOLY-NAGY,

Malerei, Fotografie, Film, Florian Kupferberg Verlag, Mainz, 1967, 149 blz.

De niet-fictionele en niet-documentaire film wordt met een waaier van epitheta bedacht: abstract, structureel, marginaal, experimenteel, absoluut, enz. Een traditie uit de jaren twintig en dertig heeft in de jaren zestig een vooral Amerikaans-Britse opvolging gekregen.

Gidal, die een boeiende studie over Warhol schreef en zelf filmt, bundelde teksten over hedendaagse experimentele filmmakers. Hij leidt zijn anthology in met een eigen essay dat een materialistische basis wil geven aan deze films. De teksten van Richter en Moholy-Nagy dateren van respectievelijk 1939 en 1927. Beiden hadden contacten met elkaar als «constructivisten» en waren werkzaam in de boeiende culturele atmosfeer van de Weimar republiek. Richter heeft als abstract filmer nog steeds prestige, terwijl Moholy-Nagy vooral als plastisch kunstenaar

faam geniet. Het werk van deze laatste werd in een fraaie facsimile-uitgave opnieuw beschikbaar. Het is een publikatie van het beroemde Bauhaus en als zodanig ook druktechnisch en illustratief zeer te genieten.

D.L.

Vicente MOLINA-FOIX,
New Cinema in Spain,
British Film Institute, London, 1977, 55 blz.

Beatriz Reyes NEVARES,
The Mexican Cinema,
University of New Mexico Press, New Mexico, 1976, 176 blz.

13 Mexicaanse cineasten werden geïnterviewd door Nevares. Het boek dateert van 1974 en werd uit het Spaans vertaald. Bunuel staat ook in deze galerij filmmakers, maar dan tussen vele, bij ons geheel onbekende namen. De Britse brochure biedt naast een overzicht van de «nieuwe» Spaanse film, ook een lijst van die «nieuwe» cineasten en hun werk tot nog toe. In een appendix zijn ook officiële teksten betreffende filmcensuur en filmpolitiek opgenomen. Een moment-opname uit een filmsituatie in volle beweging.

D.L.

Sergej M. EISENSTEIN,
Schriften 1, Streik,
Hanser Verlag, München, 1974, 332 blz.

Sergej M. EISENSTEIN,
Schriften 2, Panzerkreuzer Potemkin,
Hanser Verlag, München, 1973, 268 blz.

Sergej M. EISENSTEIN,
Schriften 3, Oktober,
Hanser Verlag, München, 1975, 376 blz.

Eisensteins bijzonder omvangrijke geschriften komen in het kielzog van hun Russische uitgave ook stilaan op de Westerse boekenmarkt. De Hanser Verlag heeft een reeks van zes volumes gepland waarin teksten van de cineast gebundeld worden rondom zijn films en filmprojecten (zo zijn in het derde, aan Oktober gewijde deel, teksten opgenomen die verband houden met de nimmer begonnen verfilming van «Das Kapital»). De uitgever H.J. Schlegel voorzag elk volume van een inleidend essay.

D.L.

Werner SUDENDORF,
Sergej M. Eisenstein,
Hanser Verlag, München, 1975, 277 blz.

Dominique FERNANDEZ,
Eisenstein,
Grasset, Paris, 1975, 294 blz.

Norman SWALLOW,
Eisenstein, a documentary Portrait,
George Allen & Unwin, London, 1976, 155 blz.

De Eisenstein-studie wordt de laatste jaren door een nieuwe generatie en met andere bekommernissen voortgezet. Belangrijke

initiatieven zijn uiteraard de Eisensteinbibliotheek bij Hanser en die in de Franse reeks «10/18». Beide zijn goedkope pocketedities en brengen geheel nieuwe vertalingen.

Op het gebied van de Eisenstein-interpretatie kan het werk van Fernandez als een meesterwerk gelden. Zijn psychoanalytische benadering van Eisensteins oeuvre, leven en theorie is fascinerende lectuur, met overtuigend allure neergeschreven, zoals men van Fernandez trouwens gewend is. Suddendorf stelde een «Eisenstein-chronik» samen, nl. een dag-na-dag beschrijving van werkzaamheden, ontmoetingen, lectuur. Een chronologisch naslagwerk, door een index ook handig te gebruiken. Tenslotte geeft Swallow een traditioneel opgezette biografie van Eisenstein, geïllustreerd, met bibliografie, filmografie en index.

D.L.

Jos BURVENICH,
Film als Levensexpressie,
Universa, Wetteren, 1977, 312 blz.

Dit is het tweede deel van een «Film-bibliotheek» waarin reeds eerder een Bergman-studie van Jacques De Visscher verscheen (hier besproken). Het boek van Burvenich is een bundeling filmessays en -artikels verschenen tussen 1960 en 1976 in: Streven, Film en Televisie, Spectator, Media en De Linie. Uitvoerig worden Antonioni en Bergman behandeld, met daarnaast teksten over o.m. Chabrol en Breton, Dreyer en Pasolini, Eustache en Fellini. De artikels werden herwerkt voor hun opname in deze bundel.

(ADVERTENTIE)

DELGAY

**audio-visueel didactisch materiaal
C.C.T.V.**

**koningsstraat 219, 1030 brussel
tel. 02. 219 14 59**

Een filmografie van de besproken films wordt achteraan opgenomen. Het boek is geïllustreerd. Deze uitgave is een document van «een» vorm van filmkritiek.

D.L.

Sam HEDRIN,
Network. Main basse sur la TV,
Belford, Paris, 1977, 177 blz.

Wie de film gemist heeft, kan zijn schade inhalen met dit in romanvorm gegoten film-scenario. Wie de film wel zag, zal de allegorische waarde van Network opnieuw kunnen proeven. Een afschrikwekkend toekomstbeeld, of is dit reeds werkelijkheid? We zijn in elk geval gewaarschuwd.

J.S.

Peter BÄCHLIN,
Der film als Ware,
Athenäum Fischer Taschenbuch Verlag,
Frankfurt am Main, 1975, 252 blz

Peter BÄCHLIN,
Ekonomiese geschiedenis van de film,
SUN, Nijmegen, 1977, 195 blz, geïll.

De produktiewijze van de film heeft de typische kenmerken van de algemene kapitalistische produktiewijze, precies zoals de voorwaarden voor zijn consumptie overeenkomen met de algemene voorwaarden van de kapitalistische economie. Binnen deze algemene voorwaarden van de kapitalistische economie vertonen de vormen van de economische exploitatie van de waar film echter specifieke kenmerken die te herleiden zijn tot het specifieke karakter van de waar film als een ideëel, immaterieel consumptiegoed. De filmindustrie produceert in de vorm van een waar immateriële goederen ter bevrediging van ideële behoeften. Zoals elke waar in de ontwikkelde kapitalistische produktiewijze een contradictorische eenheid van gebruikswaarde en ruilwaarde is, zo is ook de film tegelijk zowel gebruiksgoed voor de uiteindelijke consumenten als wel ruilwaarde voor de producent. De omvang van de productie en de aard van het vervaardigde produkt, dat wil zeggen vorm, inhoud en kwaliteit van de film, worden enerzijds bepaald door het warenkarakter van de produktie, anderzijds door de economische, sociologische en psychologische behoeften.

Het belang dat de produktie bepaalt, d.w.z. een zo groot mogelijke economische doelmatigheid en dito winstmaximalisering, kan in tegenspraak komen met het belang van de consumptie. Dit gebeurt wanneer de film louter als ruilwaarde wordt opgevat en te weinig acht geslagen wordt op haar gebruikswaarde. Het karakter van de waar film stelt aan de produktie volgens het economische principe bijzonder nauwe grenzen, hetgeen tot gevolg heeft dat de filmindustrie haar eigen produktievormen moest ontwikkelen.

Dit zijn, samengevat, de kerngedachten van Bächlins analyse. Hierbij gaat hij zowel historisch-onderzoekend als theoretisch te werk. Zijn geschiedkundig overzicht deelt hij op in drie fasen: de periode 1896-1914 die als een ambachtelijk streven naar monopolievorming kan getypeerd; de periode 1914-1929 die de opkomst en ontwikkeling van de

geluidsfilm en de verdere trustvorming toont; en de periode 1929-1940 waarin de Hollywood-filmindustrie haar hoogtepunten beleeft. Aangezien het werk reeds van 1945 dateert, zijn de latere ontwikkelingen niet opgenomen. In de naoorlogse evolutie valt de internationalisering van de monopolisering op en merkt men vanaf '68 een wijziging in het traditionele Hollywood-studio-produktiesysteem.

In de theoretische uiteenzetting wordt eerst de film als massaproduct in al zijn geledingen onderzocht en komt Bächlin vervolgens tot een analyse van het ruilwaardekarakter van de waar film. Dit boek vormt, samen met deze van Prokop, een basiswerk bij de sociologische bestudering van het fenomeen film.

J.S.

Hans SCHEUGL,
Sexualität und Neurose im Film,
Carl Hanser Verlag, München, 1974, 443 blz.

Met als ondertitel «Die Kinomythen von Griffith bis Warhol» waagt deze studie zich aan een bijzonder ambitieus thema: het krachtenspel in de film tussen man en vrouw, tussen film-man en film-vrouw in zijn historische evolutie. Vooral de Amerikaanse, maar sporadisch ook de Europese film wordt besproken. Geschreven vanuit een feministisch en psychoanalytisch perspectief, stelt de auteur zich frontaal op tegen de dominante ideologie van het medium en komt daarbij soms tot forse, maar voor de hand liggende veroordelingen. Aan de wezenlijke (en niet accidentele) ambivalentie van film gaat hij voorbij.

D.L.

PERS

Pierre ALBERT, Gilles FEYEL, en Jean-François PICARD,
Documents pour l'histoire de la presse nationale aux XIXe et XXe siècles,
Centre National de la Recherche Scientifique, Paris, z.j., 339 blz.

Deze publikatie bestaat uit twee sterk van elkaar verschillende delen. Een eerste deel bevat een serie statistieken en oplageta-bellen van de Franse nationale pers van 1803 tot 1944. Het is de eerste keer dat deze gepubliceerd worden.

In het tweede deel onderzoekt Feyel het belang van de perscorrespondenten bij de opbloei van de Franse pers in de periode 1828-1856, en vooral hun rol bij het ontstaan van het eerste wereldnieuwsagentschap Havas.

J.S.

Jean-Paul PIGASSE,
La difficulté d'informer. Vérités sur la presse économique,
Alain Moreau, Paris, 1975, 334 blz.

Pigasse, hoofdredacteur van het Franse weekblad «Entreprise», tracht in dit boek een eerste systematische analyse van de gespecialiseerde economische pers te brengen. In eerste instantie wordt Frankrijk behandeld, maar de auteur maakt voldoende zijsprongen naar de Amerikaanse, Europese en Japanse economische pers, opdat dit overvloedig ge-

documenteerd werk een universele waarde krijgt.

J.S.

Jürgen PROTT,
Bewusstsein von Journalisten. Standesdenken oder gewerkschaftliche Solidarisierung?
Europäische Verlagsanstalt, Frankfurt am Main / Köln, 1976, 408 blz.

De jongste tijd wordt er steeds meer aandacht besteed aan het element communicatie binnen het communicatieproces. Prott heeft 130 dagbladredacteuren als doelgroep gekozen. Zijn omvangrijke publikatie omvat twee delen. In deel één wordt een sociologische schets gegeven over de journalistiek zoals deze in Duitsland beoefend werd en wordt. Meer bepaald gaat het om de inhoudelijke en vormelementen van de journalistieke werkzaamheden. Bijzondere aandacht wordt besteed aan sociologische afbakening van de categorie «journalist» gezien er geen juridische bepaling voorhanden is, en aan het ontstaan en de evolutie van de beroepsorganisaties. Deel twee omvat de resultaten van het empirisch onderzoek. Ondanks het gebruik van de «Intensivinterview»-techniek blijft het onderzoek grotendeels beperkt tot de klassieke thema's zoals beroepstevredenheid, persvrijheid, medebeslissingsrecht, ideologische ingesteldheid, opleidingsmogelijkheden en -moeilijkheden, en dergelijke meer. Een element dient aangestipt en wel de constante scheiding tussen DJV- en djv-leden bij de verwerking van de resultaten. Zoals met dergelijke publikaties meermaals het geval is zijn ze als documentatiemateriaal bijzonder geschikt, maar missen ze een theoretische onderbouw om veel bij te dragen tot de wetenschappelijke kennis over communicatiegebeurtenissen. Om dit enigszins te kunnen ondervangen maakt Prott veelvuldig gebruik van uittreksels uit de interviews met de respondenten, wat het lezen aangenaamer maakt dan een opeenstapeling van tabellen.

C.L.B.

Elisabeth NOELLE-NEUMANN, Franz RONNEBERGER en Heinz-Werner STUIBER,
Tretpunkt lokales Pressemonopol: Untersuchungen zur Alleinstellung von Tageszeitungen.
Journalismus Band 8, Droste Verlag GmbH, Düsseldorf, 1976, 197 blz.

In dit weinig originele werk zijn drie van de vier opgenomen studies reeds eerder gepubliceerd tussen 1968 en 1975 rond het probleem van het monopolie van lokale en regionale kranten in hun verschijningsgebied. De eerste twee onderzoeken werden verricht in opdracht van de Westduitse regering. Het gaat hier om de studie «Folgen lokaler Zeitungsmonopole», van Noelle-Neumann, reeds in 1973 gepubliceerd, en om «Lokale Kommunikation und Presse-monopol» van Ronneberger en Stuiber, een samenvatting van het boek van Stuiber dat in 1975 verscheen onder de titel «Kommunikationsräume der lokal informierenden Tagespresse». De derde studie die in het boek werd opgenomen is «Das Lokalmonopol der Tageszeitung» van Noelle-Neumann, een onderzoek in opdracht van

de Westduitse Perscommissie dat al in 1968 in de Berichten van deze commissie is verschenen. Het enige «originele» deel is - alweer - van Noelle-Neumann en kreeg als titel «Zur Kritik an der Langzeitstudie: Folgen lokaler Zeitungsmonopole», waarin ze de kritiek tracht te weerleggen die zich sinds 1973 tegen haar onderzoeksmethode heeft opgehoopt.

J.H.

YANKELOVICH, SKELLY and WHITE, INC. Young People and Newspapers. An Exploratory Study.

Harte-Hanks Newspapers, Inc., San Antonio, 1976, 52 + 118 blz.

In deze tweedelige publikatie stelt men de vraag waarom jonge mensen - 18 tot 30 jarigen - steeds minder kranten lezen. Het gaat om een motivatieonderzoek van Yankelovich, Skelly and White, Inc. dat gesponserd werd door Harte-Hanks Newspapers, Inc. Het afnemend aantal jonge lezers is geen nieuw probleem, maar is momenteel wel acuter gezien de slechte economische situatie van de persbedrijven in de Verenigde Staten. De grote moeilijkheid is wat te krijgen op de complexiteit van het probleem, door het groot aantal variabelen en de voortdurende socio-demografische en culturele wijzigingen in de samenleving.

Om niet te verstarren in gestandaardiseerde vragenlijsten en kwantitatieve resultaten werd in de eerste plaats een exploratieonderzoek op het getouw gezet door aan verschillende respondenten andere vragen te stellen en indien nodig hierna de interviewleidraad bij te schaven. Daarnaast werden verscheidene groepssessies gehouden om een diepgaande analyse te kunnen maken over de houding van de respondenten ten aanzien van de dagbladen. Eerste doel van de onderzoekers was het formuleren van een aantal hypothesen in plaats van het geven van definitieve resultaten. De hypothesen uit het exploratieonderzoek werden dan in deel twee getoetst aan de reeds beschikbare gegevens uit de literatuur en aangevuld met gegevens van het huidige onderzoek.

Ondanks de massa informatie die de lezer krijgt kan men de vraag stellen of de respondenten: 1) weten waarover ze praten en 2) weten wat ze eigenlijk willen.

In schijnbaar gelijklopende antwoorden gaan heel wat tegenstrijdigheden schuil. Elke kritische noot ontbreekt. Dit belet niet dat de publikatie een lofwaaardige stimulans is voor verder onderzoek, wat het opzet van de onderzoekers was.

C.L.B.

LITERATUUR

Gert MATTENKLOTT, Klaus R. SCHERPE (Hrsg.).

Westberliner Projekt: Grundkurs 18. Jahrhundert. Die Funktion der Literatur bei der Formierung der bürgerlichen Klasse Deutschlands im 18. Jahrhundert. Scriptor Verlag, Kronberg/Ts., 1974, XVIII en 274 blz.

Bundeling van een aantal beschouwingen over de methodiek van een sociaalweten-

schappelijke analyse van de literatuur van de achttiende eeuw en over de burgerlijke emancipatiestrijd, dit laatste aan de hand van teksten van auteurs als Lessing, Goethe, Schiller, Gottsched, Moritz e.a. De functie van de literatuur bij de vorming van de burgerlijke klasse in het Duitsland van de achttiende eeuw vormt het raamthema van een literatuurwetenschappelijke cursus aan een aantal instellingen van hoger onderwijs. Een tweede band bevat o.m. een aantal suggesties van didactische aard over de manier waarop deze stof door de docent of door zelfstudie behandeld zou kunnen worden. Het geheel dient zich aan als een voorbeeld van materialistische literatuurwetenschap die de tekorten van de «burgerlijke» literatuursociologie zou kunnen aanvullen.

J.M.P.

Fred DE SWERT,
Over jeugdliteratuur.
Lannoo, Tielt, 1977, 464 blz.

De in september 1977 overleden Fred De Swert bekleedde als jeugdliteratuurcriticus en redactiesecretaris van de Jeugdboekengids een belangrijke positie in de Vlaamse jeugdliteratuur. De neerslag van zijn werk vindt men in dit lijvige boek.

Naast een beknopte geschiedenis van de Vlaamse jeugdliteratuur sinds 1900, worden een aantal genres en problemen van het jeugdboek behandeld. In het tweede deel tekent de auteur een 43-tal portretten van gerenommeerde jeugdschrijvers. Dit belangrijke werk mist evenwel een theoretische omkadering.

J.S.

Robert MANDROU,
De la culture populaire aux 17e et 18e siècles.
Stock, Paris, 1975, 262 blz.

Geneviève BOLLEME
La Bible bleue.
Flammarion, Paris, 1975, 490 blz.

De massa-productie van drukwerk en de industriële confectie van massa-literatuur dateert van vóór de 19de eeuw. De «colportage» van allerlei druksels, almanachs en later feuilleton-romans, was een opmerkelijke industrie, met zijn anonieme en ge-centraliseerde productie, zijn distributiekanaalen en zijn publiek. Bollème stelde een anthologie samen van deze populaire literatuur. Mandrou's studie dateert reeds van 1964 en werd bijgeschaafd voor deze heruitgave. Bollème rangschikt haar fragmenten naar enkele grote thema's. Tussen de volkswijsheid en volksreligie zit deze wereld - waarin vooral de «Bibliothèque bleue de Troyes» belangrijk was - gespannen.
D.L.

Charles HICHAM.
The Adventures of Conan Doyle.
Hamish Hamilton, London, 1976, 368 blz.

Stephen F. MILLIKEN,
Chester Himes, A Critical Appraisal.
University of Missouri Press, Columbia, 1976, 312 blz.

De Britse detective-schrijver Conan Doyle

en de Amerikaan Chester Himes worden bestudeerd. Higham schreef een der betere biografieën van de legendarische Britse auteur.

Milliken concentreert zich vooral op het werk van Himes, een Afro-Amerikaans schrijver van niet alleen detectives.

D.L.

Franco FERRINI,
Il Ghetto Letterario.
Armando, Roma, 1976, 252 blz.

Klaus-Peter KLEIN,
Zukunft zwischen Trauma und Mythos: Science-fiction.
Ernst Klett, Stuttgart, 1976, 148 blz.

In het vierde volume van de populariserende reeks «Massamedia» schrijft Ferrini over enkele genres van de massa-literatuur: politie-roman, horror-verhaal, SF, western-roman en pornografie. De tekst is een mengeling van feitelijke, historische, biografische en sociale informatie en algemene culturele referenties. Klein plaatst één van deze genres, nl. de SF, in EEN DICTATISCH PERSPECTIEF. Sociaal-psychologische en «wirkungsästhetische» PERSPECTIEVEN WORDEN OP HET GENRE UITGEPROBEERD.

D.L.

Armand HOOG,
Le Temps du lecteur.
PUF, Parijs, 1975, 289 blz.

Gottfried GABRIEL
Fiktion und Wahrheit.
Frommann, Stuttgart, 1975, 140 blz.

Armand Hoog schreef zijn literaire commentaar op enkele klassieke Franse auteurs vanuit een vinnige wreevel ten overstaan van de zg. «nouvelle critique». Hoe moeilijk het echter is op de oude standpunten terug te komen of nieuwe perspectieven op een irriterend «formalisme» te veroveren, blijkt wel hier. Een en ander neemt niet weg dat polemiek tegen de momenteel dominante intellectuele posities in Frankrijk wel kan en noodzakelijk is.

Gabriel bekijkt in zijn studie het aloude probleem van de waarheid versus de fictie, of correcter, van de ambitie tot waarachtigheid en objectiviteit binnenin de fictie geformuleerd. Frege en Ingarden dienen daarbij ter inspiratie.

D.L.

Klaus VÖLKER,
Bertold Brecht, eine Biographie.
Hanser Verlag, München, 1976, 448 blz.

Wolfgang GERSCH,
Film bei Brecht.
Henschel Verlag, Berlin 1975, 416 blz.

Bertold BRECHT,
Me-Ti, Boek der Wendingen.
Sun, Nijmegen, 1976, 207 blz.

De Brecht-studie wordt nu ook vanuit de filmtheoretische hoek benaderd. De Oostduitse studie van Gersch (ook bij Han-

ser Verlag beschikbaar) beschrijft de plaats van het verschijnsel film in het leven en werk, in de theorie en praktijk van Brecht. Een en ander kan parallel gelezen worden met het hier reeds aangekondigde «Arbeitsjournal» van Brecht en met de nieuwste Brecht-biografie van Völker. In Nederlandse vertaling van Pé Hawinkels zijn nu ook Brechts fragmentarische kanttekeningen over de eigen tijd en het marxisme beschikbaar. Brecht vervormde alle namen en gaf ze een Chinees kleedje, waardoor hij een grote ruimte verkreeg voor ironie en kritiek.

D.L.

VROUW EN MEDIA

Josephine KING & Mary STOTT (eds.), **Is This Your Life? Images of Women in the Media**, Virago, London, 199 blz., geïll.

Een kritische studie van het vrouwbeeld weerspiegeld in diverse Britse massamedia door leden van de feministische groep «Women in Media». De afwezigheid van vrouwen in beleidsfuncties in de door-mannen-gedomineerde media-organisaties wordt aangewezen als één van de belangrijkste oorzaken van het vertekend vrouwbeeld, dat in de media tot uiting komt. Daarom wordt gepleit voor wetgevende maatregelen die discriminatie bestrijden, en voor initiatieven binnen de industrie, zoals opleidingscursussen, kinderbewaarplaatsen, flexibele werken, die vrouwen reële kansen bieden. Anderzijds is een mentaliteitsverandering nodig, waarbij de vrouwenbeweging en feministische drukingsgroepen een belangrijke rol kunnen spelen.

M.C.

Kathryn WEIBEL, **Mirror, Mirror. Images of Women Reflected in Popular Culture**, Anchor Books, Garden City, N.Y., 1977, 256 blz.

Een uitstekende studie van het vrouwbeeld weerspiegeld in populaire romans, televisie, film, vrouwenbladen en mode in de V.S.A. De analyse blijft niet beperkt tot een inhoudsanalytische beschrijving, maar situeert de evolutie van de stereotypen in het kader van de socio-culturele ontwikkeling en de historie van de diverse media. Het stereotiep van de domestische, passieve vrouw primeert in alle media, maar is meer uitgesproken naarmate de media door mannen gecontroleerd worden. De commerciële televisie en de vrouwenbladen zijn het meest consistent in deze conservatieve voorstelling van de vrouw. De invloed van de reclame is hier niet vreemd aan. Adverteerders voor consumptiegoederen die grotendeels voor huishoudelijk gebruik bestemd zijn, hebben er alle financiële baat bij dat vrouwen zich primair met hun huishoudelijke/consumentenrol blijven identificeren, zelfs als ze buitenshuis werken.

M.C.

Casey MILLER & Kate SWIFT, **Words and Women. New Language in New Times**,

Anchor Press/Doubleday, Garden City, New York, 197 blz.

Een goed gedocumenteerde analyse van het linguïstisch sexismen dat de Engelse taal kenmerkt. Aan de hand van voorbeelden uit het dagelijks taalgebruik tonen de auteurs aan dat de Engelse taal een mannelijke visie op de werkelijkheid uitdrukt, die de man als norm stelt en de vrouw als afwijking op de regel. Zij pleiten voor een «taal van gelijkheid», die niet een unisex taal is, maar een taal die de vrouw zichtbaar maakt.

M.C.

ONDERWIJS EN MEDIA

Reent SCHWARZ (Hrsg.), **Didaktik der Massenkommunikation 1: Manipulation durch Massenmedien - Aufklärung durch Schule?**, J.B. Metzler Verlag, Stuttgart, 1974, 246 blz.

Reent SCHWARZ (Hrsg.), **Didaktik der Massenkommunikation 2: Materialien zum Fernsehunterricht**, J.B. Metzler Verlag, Stuttgart, 1976, 300 blz., geïll.

Aan de hand van de door Ehmer en Hartwig aangebrachte theorievorming rond het begrip «Visuelle Kommunikation», wordt in deze twee delen een poging ondernomen om de praktische bruikbaarheid ervan te toetsen. Deel 1 wil een status questionis opstellen van de pedagogische en didactische geschiedenis en theorie van de massacommunicatie. Naast een overzicht van de mediapedagogiek in de 19de en 20ste eeuw, en de bestudering van de traditionele visies, worden hedendaagse manipulatie- en ideologiekritische concepten, analyses en modellen bestudeerd en vergeleken. Dit gebeurt vanuit het standpunt der consumenten. Men onderzoekt de tegenstellingen die tussen zenders en ontvangers optreden en die in dit analysemodel met de spanningsrelatie tussen ruil- en gebruikswaarde kunnen aangeduid worden. Hypothese hierbij is dat de media door hun «ideologische produkten» alles in het werk stellen om de ware interesses voor de ontvangers te verdoezelen en hen intussen met pseudo-behoeften opzadelen.

In deel 2 analyseert men thematisch - aan de hand van drie onderzoeken op een Berlijnse school: een hoofdartikel over werkloosheid, een stripverhaal, en nieuwscommentaren over de Chileense staatsgreep - deze interesseconflicten. Met de «Längsschnitt-analyse» kan men bij verschillende media en over een lange periode de ideologische bewustzijnsvooronderstellingen blootleggen. Bij een analyse van een documentaire film komen ook de formele aspecten aan bod: beeld- en tekst-structuur, visuele codes, denotatieve en conotatieve tekens... Verder worden enkele TV-kinderprogramma's, ontspanningsspelen en de politieke informatie in nieuwuitzendingen behandeld. Tot slot verklaart Horst Holzer de economische basis, organisatie en functie van de massamedia in de Bondsrepubliek. Het reeds aangekondigde derde deel in deze reeks zal zich toeleggen op een onderzoek naar de mogelijk-

heden en de praktische aanwending van de massamedia voor en door de jeugd.

J.S.

Alfred ADLER, **Holzbengel mit Herzensbildung**, Wilhelm Fink Verlag, München, 1972, 106 blz.

De auteur die zich reeds eerder boog over kinderliteratuur, bespreekt in dit werkje Pinocchio van Collodi en Cuore van De Amicis. Psychoanalyse, sociologie en mythologie in Italië ten aanzien van de relatie ouders-kind, worden erin geanalyseerd.

D.L.

OMROEP

Raymond FIELDING, **The American Newsreel 1911-1967**, University of Oklahoma Press, Norman, 1972, 392 blz.

Richard COLLINS, **Television News**, British Film Institute, London, 1976, 56 blz.

Het filmjournaal werd onverbiddeijk afgelost door het televisie-journaal. Het filmjournaal is reeds een hoofdstuk uit de geschiedenis van film en journalistiek. Het televisie-nieuws zit ondertussen vaak nog naar organisatie, waarden en normen te zoeken. Het boek van Fielding geeft een historisch overzicht van de Amerikaanse nieuwsfilm. De studie van Collins is het vijfde volume van de reeks «Television Monographs» en geeft in korte hoofdstukjes, ideeën over het publiek, de stijl en structuur, de organisatie en financiering, de waarden en het personeel van het «British Television News». Beide boeken geven een bibliografie. Fieldings werk bezit bovendien een index.

D.L.

Peter von RÜDEN, **Das Fernsehspiel**, Wilhelm Fink, München 1975, 202 blz.

Bundeling van een aantal referaten, gehouden op een meerdaags televisieforum in Marl (Westf.) in maart 1974. Daaronder zijn m.i. vooral belangrijk: Thomas Koebner, **Das Fernsehspiel - Themen und Motive** (waarin uitvoerig wordt nagegaan welke onderwerpen er sinds 1960 in het Duitse TV-spel aan bod gekomen zijn en hoe deze onderwerpen daarin behandeld zijn); Manfred Delling, **Das Dokument als Illusion** (over de informatieve waarde van de gedramatiseerde documentaire; een bijdrage die ook is opgenomen in Delling's boekje «Bonanza & Co», uitgegeven bij Rohwolt, 1976); en Knut Hiekethier, **Unterhaltung in Fortsetzungen - Fernsehspielserien im Vorabendprogramm** (over de bedenkelijke waarde van het populaire TV-feuilleton). Een van de zeer weinige wat dieper gravende studies over het televisiespel. De lezer moet wel enigszins thuis zijn in de Duitse TV-wereld om de kritische beschouwingen over de behandelde programma's goed te kunnen volgen.

J.M.P.

PUBLIC RELATIONS

Joachim SCHRODER en Kurt BÜHLER
**Relations Publiques pour Débutants. Un
manuel simple : Dix chapitres consacrés
aux relations publiques dans l'industrie.**
Hilti A.G., Schaan, 1976, 62 blz.

Eenvoudig, plezierig, humoristisch, ironisch, speels en realistisch zijn zowat de kenmerken die aan dit werkje toe te schrijven zijn. Geen wetenschappelijke publikatie met talrijke referenties en voetnoten, maar een door de ervaring gegroeid antwoord op de vraag "wat is PR in theorie en wat is PR in de praktijk?"

Op een ludiek ironische wijze wordt hier en daar een tip van de sluier opgelicht waarachter PR zich verbergt. Lezers waarvoor PR een onbekende is zullen van deze publikatie genieten, maar wellicht meer nog zij die op theoretisch of praktisch vlak met PR te maken hebben. Hiervoor zorgen de soms verrassende zienswijzen en subtiële woordspelletjes. Tussen de regels schuilt de grootste informatie en achter de woorden een rijk geschakeerd verleden.

Tot slot dient vermeld dat het een uitgave is van de persdienst van Hilti N.V. Te Schaan (Lichtenstein). J. Schröder, als hoofd van de PR-dienst van deze onderneming verzorgde het tekstgedeelte terwijl K. Bühler als graficus verantwoordelijk was voor de illustraties en de opmaak. De vertaling in het Frans gebeurde door M. de Senarclens en M.C. Nieps.

C.L.B.

James E. GRUNNIG
**Organizations and Public Relations :
Testing a Communication Theory,**
Association for Education in Journalism,
Journalism Monographs nr. 46, Minnesota,
1976, 59 blz.

Hoe gedragen public-relationsbeoefenaars zich werkelijk? Waarom beoefenen sommigen onder hen informatieve, wederzijdse communicatie en anderen eenzijdige, manipulatieve communicatie? Welke relatie bestaat er tussen de organisatiestructuur en haar omgeving en de activiteiten van de public-relationsbeoefenaars?

Deze vragen werpt Grunnig op om een theorie over het hoe van public-relations-activiteiten uit te bouwen. Hiervoor vertrekt de auteur van een algemene systeemtheorie. Achtereenvolgens behandelt hij: 1) een theorie over individueel communicatiegedrag, en de gelijkenis die er bestaat tussen deze theorie en de public-relations-activiteiten; 2) de literatuur over formele organisaties om een theorie over complexe systemen uit te werken; 3) de operationalisering en toetsing van de hypothesen om de validiteit van deze theorie te kunnen nagaan en 4) de implicaties van de resultaten voor public-relationsonderwijs en -praktijk. Het belangrijkste besluit is dat er een duidelijke relatie bestaat tussen het organisatiegedragstype (fatalistisch of probleemoplossend) het professionalisme van haar public-relationsbeoefenaars en de soort communicatie door hen gebruikt. Voor wie

interesse heeft voor public-relations is deze monografie geen overbodige literatuur.

C.L.B.

RECLAME

Stanley M. ULANOFF,
**Advertising in America, An Introduction to
Persuasive Communication,**
Communication Art Books, Hastings House
Publ., New York, 492 blz.

Het zoveelste Amerikaanse handboek over reclame dat zowel de meer theoretische als de meer praktische aspecten van deze bedrijfstak wil behandelen. Het resultaat is erg leesbaar maar eerder oppervlakkig. Voor een eerste kennismaking met het reclame-wereldje kan het wel nuttig zijn, temeer daar de bibliografie van sommige hoofdstukken goed verzorgd is. Zoals in vele soortgelijke handleidingen zijn de sociaal-wetenschappelijke aspecten van de reclame op een bijzonder karige wijze behandeld. Het hoofdstuk «Consumerism and Criticism of Advertising» getuigt van een ouderwets aandoende naïviteit en een elementair gebrek aan kritisch denken.

G.F.

International Advertising Association,
**Controversy Advertising : How Advertisers
present Points View in Public Affairs,**
Communication Art Books, Hastings House
Publ., New York 1977, 189 blz., geïllustreerd.

De door dit boek geïntroduceerde term «controversy advertising» of (betaalde) openbare boodschappen met betrekking tot materie die publiek controversieel zijn, dekt een hoogst interessante vorm van persuasieve communicatie.

Voorbeelden: waarschuwing tegen vandalisme in openbare telefooncellen, rattenverdelging, oorlog in Vietnam, energiecrisis, nationalisatie, geboortebeperving, nucleaire energie e.d.

In deze merkwaardige bijdrage tot een nauwelijks ontgonnen studieveld wordt de geschiedenis, de specifieke aard en het belang onderzocht van deze reclame-vorm. 32 praktijk-voorbeelden uit negen landen.

G.F.

FOTO

Peter HUIJAR,
Portraits in Life and Death,
Gordon Fraser, London, 1976,

Eénenveertig foto's - een reeks Newyorkse kunstenaars en beelden uit de catacomben van Palermo - werden hier samengebracht. Susan Sontag, die de voorbije jaren een steeds grotere belangstelling voor fotografie in haar geschriften ten toon spreidde, schreef een waarderende inleiding.

D.L.

Elen MAAS,
Die goldenen Jahre der Photoalben,
Du Mont, Köln, 1977, 163 blz., geïll.

De periode van het fotoalbum (1858-1919)

loopt grotendeels parallel met het ontstaan en de ontwikkeling van de fotografie. De auteur geeft een overzicht van de voorlopers en de verschillende expressievormen van het fotoalbum, en analyseert terzelfdertijd de meer technische aspecten, zowel vormelijk als inhoudelijk, van de fotografie. Ze besluit dit zeer evenwichtig en mooi geïllustreerde boek met een schets van de opgang en -omwille van de maatschappelijke bepaaldheid - onvermijdelijke neergang van het fotoalbum aan de hand van zijn meest typische representant, nl. het familiealbum.

J.S.

Petr TAUSK,
An introduction to Press Photography,
International Organization of Journalists,
Prague, 1976, 128 blz., geïll.

Bepaalde onderzoeken concluderen dat 80 % van alle informatie door de ontvangers visueel wordt verwerkt. Beeldinformatie, en vooral dan de fotografie, heeft dus een meer directe impact dan geschreven teksten, omdat ze minder tijd en moeite vragen om de boodschap te «lezen». Vanuit verschillende invalshoeken tracht de auteur de persfotografie wetenschappelijk te duiden: de deontologische en technische aspecten, de historische ontwikkeling, de voornaamste genres, en de verschillende aanwendingsmogelijkheden van de persfotografie. Vrij interessant is de bijdrage over de persoonlijke kwaliteiten en teamgeest van de fotojournalist. Een degelijke en veelzijdige «inleiding».

J.S.

Heinz BUDEMMEIER,
Panorama, Diorama, Photographie,
Wilhelm Fink Verlag, München, 1970, 352 blz.

Een imposante studie over de theoretische - zowel wetenschappelijke als esthetische - betekenis van illusionistische technieken als panorama en fotografie. Het is vooral de Franse verwerking van deze nieuwe technieken die hier bestudeerd wordt. Onmisbaar wordt het boek om zijn documentair gedeelte waarin allerlei teksten in extenso en onvertaald worden afgedrukt. Een goudmijn omtrent de 19de eeuwse Franse esthetiek en theorie der mechanische kunsten.

D.L.

COMMUNICATIEFILOSOFIE

A.ALEXANDRE BOGDANOV,
La science, l'art et la classe ouvrière,
Maspero, Paris, 1977, 292 blz.

Bogdanov (1873-1928) was in het begin van deze eeuw de ideologische aanvoerder van de linkse fractie der «otzovisten» binnen de Russische bolsjevistische partij. Daarvoor werd hij door Lenin zwaar becritiseerd. Maar Bogdanov was vooral na de Russische revolutie de organisator en theoreticus van de «Proletkult», een massabeweging die een zuivere proletarische cultuur propageerde, ontdaan van alle burgerlijke invloeden (de twee-wetenschappen-theorie).

Bepaalde leden gingen zelfs zover op te roepen voor de vernietiging van alle vroegere kunstuitingen. Deze visie bestond naast vele andere in een periode van relatief cultureel liberalisme tijdens de moeilijke jaren van de NEP. Door Stalin werden sommige denkbeelden overgenomen bij de ontwikkeling van zijn «socialistisch realisme», maar de Proletkult als ideologische stroming werd in 1932 verboden.

Dit boek bevat een aantal teksten, van filosofische, ideologische en artistieke aard, die voor het eerst uit het Russisch vertaald zijn.

J.S.

Christopher CAUDWELL,
Studien zu einer sterbenden Kultur,
Ullstein Verlag, Frankfurt am Main, 1977,
179 blz.

Dit is de vertaling van Caudwells reeds uit 1938 daterende «Studies in a dying culture». Caudwell behoort tot de «vulgaire marxisten» die de kunstvorm slechts zien als een artificieel, extern verschijningsmiddel om de inhoud der geschiedenis te veruitwendigen. Hij zit gekneld tussen zijn mechanistische visie op de kunst als passieve reflex van de economische basis, en zijn romantisch geloof in een kunst die een nieuwe wereld en nieuwe waarden schept. Ook in dit werk maakt Caudwell een onderscheid tussen wat hij noemt «sociaal zijn» - de vitale, instinctieve basis van de menselijke ervaring - en een maatschappelijke bewustzijnsvorm. Dit «sociaal zijn» ziet hij als fundamenteel vormloos. Hij slaagt er niet in uit deze contradictie te ontsnappen en ziet daardoor de dialectiek van de kunst t.o.v. de werkelijkheid niet.

J.S.

Georg LUKACS,
Thomas Mann,
SUN, Nijmegen, 1975, 227 blz.

Ursula APITZSCH,
Gesellschaftstheorie und Ästhetik bei Georg Lukács bis 1933,
Frommann-Holzboog Verlag, Stuttgart,
1977, 206 blz.

Antonia GRUNENBERG,
Bürger und Revolutionär, Georg Lukács 1918-1928,
Europäische Verlagsanstalt, Köln, 1976, 300 blz.

In de marxistische esthetische kritiek kan men twee richtingen onderscheiden. De eerste baseert zich op de geschriften van Lenin en werd op het eerste Sovjet Schrijvers Congres in 1934 door Zjadanov gesystematiseerd. Lenins eis van een «Tendenzliteratuur», ontstaan als reactie op het esthetische formalisme van rond de eeuwwisseling, hecht alleen belang aan werken met een duidelijk politieke stellingname. Deze richting zou onder Stalin tot een steriel sociaal-realisme verworden. De tweede visie ging uit van Engels die de kunst niet op de politieke bedoelingen van de auteur, dan wel op haar inherente maatschappelijke betekenis beoordeelde. De objectieve maatschappelijke inhoud van een kunstwerk

mocht volgens Engels best in tegenspraak zijn met de expliciete bedoeling van haar schepper. Deze benaderingswijze werd vooral gehanteerd door critici buiten de USSR: J.P. Sartre en L. Goldmann in Frankrijk, E. Wilson en S. Finkelstein in de USA en leden van de Frankfurter Schule in Duitsland.

Georg Lukács nu probeerde de kloof tussen de standpunten van Lenin en Engels te overbruggen. Hij heeft gepoogd Engels tweedeling tussen realisme en naturalisme verder uit te werken. In dit spanningsveld ontwikkelde Lukács zijn eigen sterk humanistisch georiënteerde, slechts ten dele met het socialistisch realisme samenvallende realisme-theorie. Hierin is Lukács' analyse van Thomas Mann van primordiaal belang omdat ze de objectieve samenhang van de schrijver met de maatschappelijke machtsverhoudingen van zijn tijd blootlegt.

Lukács oordeel over Thomas Manns literatuurwetenschappelijke inzichten hebben een wezenlijke rol gespeeld in de ontwikkeling van een historisch-materialistische methodiek van de marxistische literatuurwetenschap.

Toch heeft Lukács, vooral om politieke redenen, de leninistische visie nooit volledig afgezworen. Vandaar zijn onverholen vijandigheid tegenover elke vorm van modernisme en zijn betrekkelijke onverschilligheid tegenover de gevolgen van de technologische vernieuwing voor de kunst. Een systematische wordingsgeschiedenis van zijn maatschappelijke en esthetische inzichten tot 1933, en de verschillende invloeden die hij daarbij onderging, schetst Apitzsch. In deze periode zien twee van zijn belangrijkste werken het licht: de «Theorie des Romans» en «Geschichte und Klassenbewusstsein». Dit laatste werk, dat het probleem van de verdinglijking centraal stelt, vormt de sleutel tot een marxistische of neo-marxistische cultuuranalyse. Een zeer oorspronkelijke analyse van Lukács' reïficatietheorie wordt door Grunenberg ontwikkeld. Zij interpreteert Lukács namelijk vanuit de historisch-politieke ontwikkeling van zijn tijd.

Tot slot dient nog opgemerkt dat Lukács uitwerking van Engels' onderscheid tussen realisme en naturalisme vooral door de Frankfurters werd overgenomen; ze waren het over het algemeen wel met de definitie van het naturalisme eens, maar geenszins met deze van het realisme.

J.S.

Jean-Marie VINCENT,
La théorie critique de l'école de Francfort,
éditions Galilée, Paris, 1976, 155 blz.

De Franse intellectueel maakt met enkele decennia vertraging kennis met de Frankfurter Schule. Vertalingen en inleidingen zijn echter niet steeds even gecoördineerd en van niveau. Het werkje van Vincent behoort tot de slechte teksten over de school.

D.L.

STRIP

Pierre FRESNAULT-DERUELLE, e.a.,
La Bande dessinée et son discours,
Seuil, Communications nr 24, Paris, 1976,
252 blz.

Pierre FRESNAULT-DERUELLE,
Récits et Discours par la Bande,
Hachette, Paris, 1977, 253 blz.

Pierre FRESNAULT-DERUELLE,
La Chambre à Bulles,
Union Générale d'Éditions, collection 10/18,
Paris, 1977, 192 blz.

Kort na elkaar verzorgde deze semiologisch geïnspireerde, Franse specialist van het stripverhaal drie uitgaven. Hij leidde mee een aan strips gewijd nummer van het tijdschrift Communications, waarin o.m. bijdragen van Eco, Lindekens, Covin en Gauthier werden opgenomen. In het nummer is ook een bibliografie afgedrukt. Fresnault-Deruelle bundelde eigen opstellen en essays van 1972 en later in «Récits et Discours par la Bande». In het pocket-boek «La Chambre à Bulles» behandelt hij «het dagelijks leven» zoals het «afwezig» is in het stripverhaal: omdat het gecensureerd of geïdealiseerd werd.

D.L.

Jutta WERMKE,
Wozu Comics gut sind ?!
Unterschiedliche Meinungen zur
Beurteilung des Mediums und seiner
Verwendung im Deutschunterricht.
Scriptor Verlag, Kronberg im Taunus, 1973,
317 blz.

Uit de ondertitel van dit boek blijkt duidelijk waar het de schrijfster om te doen is. Zij geeft een overzicht van de heersende pedagogische opvattingen over de esthetische en morele, meestal negatieve evaluatie van het stripverhaal, plaatst daar de gegevens tegenover die het wetenschappelijk onderzoek heeft opgeleverd en concludeert dat de meeste critici van dit «medium» veelal met onvoldoende kennis van zaken spreken. Zelf brengt zij een aantal m.i. overtuigende argumenten naar voren om comics een plaats toe te kennen in het onderwijs en met name in het moedertaal-onderwijs. Het meest interessante deel van het boek bestaat uit een reeks van uitgewerkte modellen voor het inschakelen van stripverhalen in het taal- en literatuuronderwijs.

J.M.P.

THEATER

Vlaams Marxistisch Tijdschrift,
Themanummer: Politiek theater,
Frans Masereelfonds, Gent, nr. 4, 1976, 86 blz.

Herwig DE WEERDT,
Strijdtheater in Vlaanderen nu,
Faculteit letteren en wijsbegeerte, Gent,
1976, 187 blz.

Er zit een zekere wetmatigheid in de belangstelling en aantrekkingskracht van het politiek theater: op momenten dat elk kritisch geluid in de andere massamedia werd doodgeknepen, won het politiek theater aan belang. Strijdtheater, in tegenstelling tot het burgerlijke toneel, is immers minder onderhevig aan de (ideologische) bevoogding van de gevestigde macht en kan op

een directe wijze in contact treden met het publiek; anderzijds zijn echter de mogelijkheden om een massapubliek te bereiken beperkt.

Het politiek theater staat in Vlaanderen nog in zijn kinderschoenen. Bovendien de artikels in «Kultureel Front», is het thema-nummer van het Vlaams Marxistisch Tijdschrift het eerste dat op een aantal aspecten van het politiek theater als onderdeel van de strijdcultuur, de techniek van het strijdtheater in Vlaanderen ingaat. Naast een analyse van het politiek theater als onderdeel van de strijdcultuur, de techniek van het strijdtheater, en een inventaris van de Vlaamse en Nederlandse groepen, krijgen we een concreet voorbeeld van strijdtoneel: het Antwerps Doppersgezelschap. Wie zich verder wil verdiepen in dit communicatiefenomeen kan terecht in de eindverhandeling van Herwig de Weerd, die het strijdtheater in een bredere maatschappelijke context poogt te situeren, ingaat op de techniek en voedingsbodem van het strijdtheater, en daarbij een vrij volledig overzicht geeft van de bestaande Vlaamse strijdtheatergroepen.

J.S.

SEMIOTIEK

Gianfranco BETTETINI,
Produzione del Senso e Messa in Scena,
Bompiani, Milaan, 1975, 215 blz.

Elisa CALZAVARA en Enrico CELLI,
Il Lavaro di Spettatore,
Armando editore, Rome, 1975, 291 blz.

Het werk van Calzavara en Celli werd gepubliceerd in een populariserende reeks «Massmedia». Het werk van Bettetini verscheen in de reeks Nuovi Saggi, waarin dergelijke studies gepubliceerd worden. Beide werken illustreren de aanwezigheid van een semiologische vraagstelling ook in Italië. Het populariserende werkje is echter banaliserend en reducerend. Bettetini snijdt een belangrijke problematiek aan, die der regie, maar start bij de zoveelste uiteenzetting van semiologische termen en eindigt eens te meer bij de typisch Italiaanse fascinatie voor (neo-)realisme. Beide werken doen nogmaals twijfelen aan de vertaalbaarheid van (Franse) semiologie.

D.L.

Peter SCHIFKO,
Bedeutungstheorie,
Frommann Verlag, Stuttgart, 1975, 176 blz.

Teken- en communicatie-theoretische modellen worden in deze studie samengebracht om het verschijnsel taal te beschrijven. Een overzicht van de vele bestaande modellen op dit gebied en een poging tot typologisering en synthese ervan.

D.L.

VARIA

Wayne C. BOOTH,
A Rhetoric of Irony,
Chicago University Press, Chicago, 1974,
292 blz.

De auteur van de beroemde «rhetoric of fiction» heeft nu een studie aan de ironie gewijd. Het probleem der ironie is dat zij niet universeel toegankelijk is: er is een «goede verstaander» voor nodig. Dit maakt ironie tot een der fascinerende figuren in de communicatie. Het boek van Booth is voorzien van een index.

D.L.

Giampiero CANE,
Il Consumo della Musica,
Almando, Roma, 1975, 146 blz.

In dit derde deel van de reeks Massmedia wordt de musicale markt, handel, productie en consumptie nader bekeken. Zowel populaire als klassieke muziek, pop en folklore worden voorgesteld. Ook de professionele problemen van de muzikanten worden aangeboord, waarbij o.m. gebruik wordt gemaakt van een Belgisch (ULB) onderzoek.

D.L.

Christine DE RENDINGER,
L'affiche d'intérieur: le poster,
Jean-Pierre Delarge, Paris, 1976, 150 blz.,
geïll.

Eén van de eerste wetenschappelijke analyses van dit nieuwe communicatiefenomeen: de binnenshuisaffiche of poster. Naast een poging tot begripsafbakening ten opzichte van de affiche en een rudimentaire indeling van de postergenres, wordt het middengedeelte van dit werk besteed aan een psycho-sociale en esthetische enquête. De auteur besluit met een maatschappelijke duiding van de poster.

J.S.

Kees BROOS en Flip BOOL (red.),
Gerd Arntz. Kritische grafiek en beeldstatistiek,
SUN, Nijmegen, 1976, 96 blz., geïll.

Gerd Arntz behoorde tot de Weense «Gruppe progressiver Künstler» die politiek gezien radencommunisten waren en op artistiek vlak van een constructivistische en figuratieve beeldvorm gingen. Zij vonden dat maatschappelijke samenhangen visueel konden worden uitgebeeld. Het beeld moest als tekst werken, het beeld-teken moest kunnen worden gelezen.

Onder invloed van Otto Neuraths Aufklarungsuniversum ontwikkelde Arntz zijn beeldstatistiek. Hierop is heel wat kritiek te formuleren. Het procesmatige van een historische ontwikkeling, het specifieke en dynamische karakter ervan, kunnen immers niet in de beeldstatistiek worden weergegeven. Arntz' methode berust op abstrahering en veralgemening, meer dan op historische concretisering en specificering. De gewonnen visuele zeggingskracht gaat verloren door de ondialectische statische benadering.

Dit boek biedt een vrij volledig overzicht van Arntz' leven en werk, en bevat een catalogus van geheel zijn oeuvre.

J.S.

Harold ROSENBERG,
Art on the Edge,
Secker & Warburg, London, 1976, 303 blz.

Roger SOMVILLE,
Hop la! Les Pompiers les revoilà,
cercle d'éducation populaire, Brussel,
1975, 133 blz.

Michel SERRES,
Esthétiques sur Carpaccio,
Hermann, Paris, 1975, 144 blz.

August NITSCHKE,
Kunst und Verhalten,
Frommann, Stuttgart, 1975, 175 blz.

Rosenberg, één van Amerika's vooraanstaande kunstcritici, brengt in deze nieuwe bundeling opstellen over hedendaagse plastische kunstenaars en over hun esthetische problemen, opnieuw openbare inzichten in een heldere stijl. Somville, Belgisch «realist» en KP-lid, houdt een peidooi voor een socialistisch realisme en valt daarbij over het zg. «hyperrealisme» dat hij met de zg. «pompiers» kunstenaars uit de tweede helft der 19de eeuw gelijkstelt. Zelf laat hij zich o.m. door de Mexicaanse muurschildering inspireren. Michel Serres, auteur van een originele cyclus taal- en communicatie-speculaties, brengt een analyse van werk van Carpaccio. Nitschke probeert in Europese en niet-Europese kunstuitingen parallelle configuraties terug te vinden en hun basis in de maatschappij te leggen. Met illustraties.

D.L.

Philip KNIGHTLEY,
The First Casualty,
Harcourt Brace Jovanovich, New York,
1975, 465 blz.

A.N.J. den HOLLANDER,
Het Démasqué in de Samenleving,
Atheneum, Amsterdam, 1976, 224 blz.

Knightley schreef een uitvoerige studie over de «oorlogscorrespondent» als «held, propagandist en mythe-maker» zoals het in de ondertitel heet. Een ruim historisch panorama schuift van 1854 tot 1975, van de Krim-oorlog tot Vietnam. Met een index is het boek ook makkelijk te raadplegen. De Amsterdamse socioloog en Amerika-deskundige houdt zich bezig met een andere (helden-)rol van de (in dit geval uitsluitend) Amerikaanse journalist, nl. als schrijver van «ontluisteringsjournalistiek», ook wel «muckracking» genoemd. Enkele bijzonder heftige episodes worden nader bekeken. Ook dit boek is van een index voorzien.

D.L.

Advertenten in dit nummer

Philips	6
Het Belang van Limburg	11
Massacomunicatie	18
Acco	27
Standaard Boekhandel	31
Luvax	32
Delgay	34
Inelco	41
Gazet van Antwerpen	42